

tamadást. A szerbek elhagyják főhadállásukat is. Reggel nyolckor kezdődött az ütközet, délelőtt 11 órára befejeződött.

Véres mise volt ez öfelsége tisztelére.

* * *

József főherceg a Kárpátokban most küzdő csapatairól így nyilatkozott egy harctéri tudósító előtt:

— Milyenek az én csapataim? Hát amint látja és hallja, dalolva, Éljen! és Zsivió! kiáltásokkal mennek a tűzbe. Azt tudom, hogy embereimben a legsúlyosabb körülmények között is megbizhatom. Örömmel indultam velük a harctérre és ez az örömem hat hónap múltán csak fokozódott, habár sok kedves emberemtől kellett örökre is bucsút vennem. Ilyen csapatokkal *kell* vivnünk a végleges, nagy győzelmet.

Van a hadtestemben egy horvát ezred is. Minden ütközetben, amelyet megvívunk, a horvátok ép oly bátran viselkedtek, mint a magyarok. Egyik csapatost méltó a másikhoz. Minden egyes ember maga a vitézség tetőtől talpig.

József királyi herceg.

— Roda Roda jellemzése. —

A főherceg legfőljebb középtermetű, tehát nem olyan szálcsa, mint a Habsburgok általában. Arcán sem mutatkozik a Habsburg-típus. Homloka magas, szeme élénk és okos, orcái a havas levegőtől pirosak, orra és álla keskeny. Keze feltűnően kicsiny. Hogy lassan és megfontoltan beszél, ilyen magasrangú urnál magától értetődik. Hiszen megszokta, hogy nyugodtan végig hallgassák, másrészt meg tisztában van azzal, hogy minden szavának sulya van. Érdekes azonban egész lényének a szelidsége, csaknem azt mondanám: gyöngédsége. Valósággal látszik rajta az a törekvése, hogy mindenkinek csak kellemeset mondjon, hogy senkit érdemén alul ne helyezzen, hogy senkit még a legcsekélyebb is megbántson.

Tisztjei a legtöbbször és legszívesebben róla beszélnek. Milyen barátságos az érintkezése, milyen baltársias a gondolkodása, milyen okos és határozott az intézkedéseiben. Csak egyet vesznek csaknem rossz néven tőle a tüzérei: ha a fegyverek pihennek, éjjel példának okáért, az oroszok csak egyes embereket hagynak elül a lövészárkokban őrségen, a többiek visszavonulnak a közeli falvakba és ott melegszenek és lustálkodnak a jó, meleg lakásokban. Tüzéreink úgy szeretnék ezeket a falvakat lövegeikkel fölgújítani és romba lőni. De a főherceg nem engedi és mindig azt mondja:

— Hiszen az a saját országunk és remélhetőleg holnap magunk fogunk ezekben a falvakban lakni.

Nekik a főherceg tulságosan humánus. Olyan embereket enged szabadon, akik a kémkedés legalaposabb gyanuja alatt állnak. Csak azokkal bánik el érdemük szerint, akiknek a bűnössége egy hajszálra bizonynyul. Bezzeg másképp csinálják az oroszok. Ők mindenkit felakasztanak, akinek az ártatlansága nem világos, mint a nap.

Nincs királyi herceg, akinek az udvartartása a harcvonalban egyszerűbb lehetne. Itt nincs kamarai elüljáró, nincs főudvarmester. Az egyetlen instancia itt az ő személyi segédtszta, Detrich főhadnagy.

Románia és az oroszok harca a Dardanellákért.

Szasszonov és Miljukov urak feltűnő egyértelműséggel ujjították fel azt a jelszót, hogy Konstantinápolynak és a Dardanelláknak Oroszországhoz kell tartoznia. A Ruskoje Slovo világgá hirdeti, hogy a Fekete-tengernék a jövőben Orosz-tenger lesz a neve és Miljukov sem árul zsákban macskát és azt erősit, hogy Oroszország a Dardanellákat és mindent, ami hozzá tartozik, a maga számára fogja igénybe venni. Egyelőre természetesen még a medve bőréről van szó, miután

az oroszok a háboru kitörése óta eltelt idő alatt egy lépéssel sem jutottak közelebb a Nagy Péter által kitűzött célhoz. A semlegesekre nézve azonban ezek a nagyszájuskodások föltötte fontosak.

Romániában felmerült az a kérdés, minő helyzete lehetne a leendő Orosz-tenger partján és vajjon nem ütne-e Románián halálos sebet, ha az orosz uralom minden pillanatban elzárhatná a Duna torkolatát, ami Romániát egész létében fenyegethetné. Az orosz kolosszus akkor csupán a saját tulsulvánál fogva is elnyomná Romániát és még önállóságának a látszata is eltűnnék. Románia csak abban az esetben élheti egy tisztelgetet parancsoló és öntudatos állam életét, ha Oroszország nem lesz még erősebb, mint amilyen most, és ha a Dardanellák kulcsa nincs egy olyan állam kezén, amely Romániát megfojtathatja.

Érdekes látni, mint nyilatkozik meg igen élénken ez a meggyőződés Bukarestben. Vintile Bratianu, a miniszterelnök öccse, azt írja, hogy Romániának az az érdeke, ha a Dardanellák és a Fekete-tenger kérdése nem egyetlen hatalom befolyása által oldódik meg, mert ennek a kérdésnek meg kell tartania nemzetközi jellegét. Bratianu amellettt erőskö-

A háboruról a délvidéki falvakban.

Annyit beszélünk, annyit olvasunk — tele gyomorral — a kiélveztetésről, hogy már szinte kezdünk vele — jóllakni. Mindazonáltal vannak egyesek, akik csakugyan lehetségesnek tartják kiélveztetésünket s ezen hitükhöz a legfőbb alapot azok a hatósági intézkedések nyújtják, amelyeknek célja a gabona- és lisztkészleteknek kényszerűen is takarékos beosztása és felhasználása. Ezek miatt az intézkedések miatt egyesek ugyancsak sopánkodnak, hogy milyen kevés lehet már a lisztünk és gabonánk, ha már ezekre az intézkedésekre szükség volt. Holott, akik higgadtabb vérmérsékletűknél fogva józanabb gondolkodásra képesek, éppen ezekben az erélyes hatósági intézkedésekben látják a legmegbízhatóbb garanciáját annak, hogy a mi kiélveztetésünkről szó sem lehet. Mi városiak persze, akik a mostani háborus viszonyok miatt lehetőleg még távolabb vagyunk a falutól, mint bekeidőben, vajmi kevés tudomással bírnunk a háborus faluról. Milyen most ott, a bogárhátú házak között a hangulat, mit szólnak a háboruhoz, unják-e már, van-e miből élniök, kibírják-e új termésig? stb. stb. Oly kérdések, amelyek nagyrészt már csak azért is izgathatnak bennünket, mivel mi magunk is első sorban a faluból élünk és nem érinti a kérdés lényegét és horderejét, ha ez a falu, ha ezek a falvak, tanyákra nemcsak felaprózva, tanyákként vannak szétszórva. Én azonban itt azon információimat akarom papírra vetni, amelyeket a fönti kérdéseket illetően kimondottan falusiaktól szereztem. A legtöbbször napokban megfordultak nálam Nagyszám, Szakálháza, Temesgyarmat, Új-arad községbeliek, tehát alsó-, középső- és felső-temesiek, cseneti, nagyszentmiklósi és rudólfsgnadi emberek, vagyis Torontál megye legkülömbözőbb részeiből valók, végül Regőcze, Szépliget és Militicsből való bácskaiak.

Ezekről mindtől megtudakoltam egyes dolgokat, amelyekre ugyszólván teljesen egyöntetű válaszokat nyertem. Érdeklődtem mindenekelőtt az iránt, tudják-e mi a háboru oka? A válasz: A trónörököspár meggyilkolatlása. Azokról a nagy gazdasági rugókról, azokat az egyéni, ha úgy tetszik nemzeti érzelmeinket messze felülmuló külpolitikai érdekekről, amelyek valójában okai a háboru-nak, még a legértelmesebbnek sincs sejtelme.

Nem egyszer hallottuk igen magas és igazán illetékes helyről a magyar paraszt dicseretét, halálmegvető bátorságát, esodálatos, tűneményes vitézségét. A paraszt, akivel olyan nagyon-nagyon keveset törődött a magyar intelligencia s akiről olyan nagyon sokan jóformán alig tudnak egyebet, mint

dik, hogy Romániának nem lehetne kifogása, ha ennek a kérdésnek a megoldásában Ausztria-Magyarország, Németország és Oroszország venne részt. A Duna-torkolat európai érdekeltisége, így ír az Independance Roumaine, Románia létének a biztosítója. A Dunán való hajózás szabadsága és ennek a szabadságnak Európa részéről való biztosítása — a román miniszterelnök öccsének a szava szerint — Romániára nézve a legfontosabb. Az orosz államférfiak csak nyilvánítsák ki őszintén Konstantinápoly utáni sóvárgásukat. A semleges államok akkor legalább egészen tisztán fogják láthatni, hogy az olyan mértéktelen uralomvágyú országok, mint Angol- és Oroszország ostromaiként lesznek. Dánia ma minden kerülgetés nélkül kimondja, hogy az angolok lobogócsereje nem felel meg már a mai viszonyoknak. Eddig a semleges lobogó arra való volt, hogy a hajókat megvédelmezzék. Az angol eljárásnak pedig az lesz a következménye, hogy ebben a világháboruban a bizonytalanságnak és pusztításnak már nem lesz határa és hogy a semleges hajózás veszélyei a mérhetetlenig megnövekednek.

Az orosz és angol szemérmertlenség utmutatója lehet a semleges államoknak.

hogy subaszaguak, ime annyira bámolatba ejtette az egész világot, hogy ezentul — talán! — mi is észrevesszük. A háboru érdekében levőnek tartanám, ha akár vándortanítók, akár okosan megírt, népies füzetekben felvilágosítanák az illetékes tényezők a mi derék, becsületes magyar népiünket, hogy most sokkal többről van szó, mint hogy Szerbián bosszút álljunk. Ha megismeri a nép azokat az igazán nagy horderejű, egész nemzeti létünket érintő okokat, amelyekért ezt a véres és borzalmas háborut viseljük, vitézsége mindenesetre kitartóbb, kitartása pedig föltétlenül szilárdabb lesz és még szívesebben hoz meg minden áldozatot a háboru érdekében. Elvégre nem szabadna nagyon esodálkoznunk, ha itt-ott elégedetlen hangok is hallatszanának a háboru tartóssága miatt, ha akadnának olyanok, akik azon a véleményen vannak, hogy bosszunk kitöltéseért már tulontul sok áldozatot hoztunk, tulontul sok vagyont és vért áldoztunk. Ilyen hangok hál' Istennek még nem hallatszanak, de nagyon fontosnak tartanám, hogy a nép okos fölvilágosításával megelőzzük ezeknek a gondolatoknak a felmerülését, ezeknek a gondolatoknak szavakba tömörülését. De ugy veszem észre, hogy tulságosan belemelegszen ennek a kérdésnek a tárgyalásába, holott a faluról szerzett információmról ígértem számot adni.

Második kérdésem az volt, milyen a hangulat a falusi nép körében?

A megegyező felelet erre vonatkozóan az, hogy az emberek nem türelmetlenkednek, nem elégedetlenkednek, nem jajveszékelnék és nem siránkoznak. Az itthon maradottak megadással viselik sorsukat és általános az a vélemény, hogy ennek így kellett lennie és hogy egyszer, bármeggig is tartson, tiszta helyzetet kell teremteni a szerbekkel, hogy azután békekességben élhessünk tőlük.

Más kérdésem: van-e elég gabonakészletük és általában elég élelmi cikkük az új termésig?

Erre is igazán megnyugtatóan hangzott az egyértelmű válasz.

A szépligeti: Amink van, abból el tudnánk tartani még három-négy akkora kőszéget, mint a mienk.

A nagyszámi: Van nekünk annyink, hogy még Angliának is juttathatnánk belőle, ha nem viselné magát olyan rosszul és nem fogná pártját ezeknek a szerb királygyilkosoknak.

És általában mind arról biztosított, hogy a falvakban annyi a gabona- és lisztkészlet, hogy még gondolatnak is nevetéses a kiélveztetés.

Érdeklődtem végül a legszegényebb nép,